

Plan van aanpak

Beheersing overlast Eikenprocessierups (EPR)

2021-2030

Colofon:

Definitieve versie: 9 juli 2020

Opdrachtgever: Gemeente Gemert-Bakel – Harold van Zoest

Team: Openbaar Beheer

Opdrachtnemers: Günther Rutten/Monique van Vliet

Bestuurlijk opdrachtgever: Anke van Extel - van Katwijk

Gemeente Gemert-Bakel

Postbus 10.000

5420 DA GEMERT

www.gemert-bakel.nl

Inhoud

Samenvatting.....	5
Overzicht aanpak beheersing eikenprocessierups vanaf 2020 door natuurlijke vijanden en verbeteren biodiversiteit	6
1 Inleiding	7
1.1 Aanleiding	7
2. Visie en missie.....	8
2.1 Visie	8
2.2 Missie	8
3. Wettelijke kaders en verantwoordelijkheden	9
3.1 Zorgplicht	9
3.2 Leidraad	9
3.3 Wet natuurbeheer	9
4. Onderhoud bomen.....	10
4.1 Onderhoud bomen in 2021	10
5. Overlast door eikenprocessierups	12
5.1 Periode van overlast	12
5.2 Aanpak (over)last.....	12
5.2.1. Beheersen/bestrijden.....	13
5.2.2. Informeren	13
6. Uitgangspunten voor beheersing – overgang naar natuurlijke beheersing	14
6.1 Risico-analyse.....	14
6.1.1 (Risico-)Inventarisatie.....	14
6.1.2 Profielen	16
6.2 Serviceniveau.....	17
7. Maatregelen beheersing door natuurlijke vijanden.....	18
7.1 Wat we al doen	18
Wat doen we niet?.....	18
7.2 Waar zetten we komen de periode op in?.....	18
7.3 Inwoners.....	19
7.3.1 Projecten	19
7.3.2 Straat- of wijkgerichte initiatieven	19
7.3.3 Evenementen	20
8. Evalueren/monitoren.....	21
8.1 Evaluatie 2019	21
8.1.1 Intern	21
8.1.2 Peelgemeenten	21
8.2 Jaarlijks evalueren	22

8.3 Monitoring	22
9. Kosten/financiën	23
9.1 Beschikbaar budget	23
9.2 Inschatting kosten maatregelen	23
9.3 Benodigd budget	24
Bijlagen	25

Samenvatting

De gemeente Gemert-Bakel had, als eigenaar van ca 21.000 eiken (solitair, in groepen en in lanen), in 2019 de grootste moeite om de overlast en daarmee de gezondheidsproblemen zoveel mogelijk te beperken. Om meer grip op het beheersen van de eikenprocessierups te hebben is het plan van aanpak 2021-2030 opgesteld.

De gemeente wil op termijn geen preventieve bestrijding meer toepassen en curatieve beheersing beperken.

We streven naar beheersing van de eikenprocessierups door inzet van natuurlijke vijanden. Hiervoor verbeteren we de leefomgeving van de natuurlijke vijanden. Het is daarvoor noodzakelijk de biodiversiteit verder te vergroten en waar nodig te versterken.

We trekken hiervoor samen op met onze inwoners, grondeigenaren, natuurorganisaties en andere overheden en stimuleren elkaar. Deze aanpak draagt ook bij aan het verbeteren van de kwaliteit van leefomgeving van onze inwoners.

Eigenaren van eiken hebben een zorgplicht tot het bestrijden van de overlast door eikenprocessierupsen vanwege het gevaar voor de volksgezondheid. De zorgplicht dient aan de hand van de landelijke Leidraad Beheersing Eikenprocessierups naar redelijkheid in het concrete geval uitgevoerd te worden.

De risico's voor de gezondheid zijn voornamelijk in de periode dat de eikenprocessierupsen brandharen krijgen (half mei-juni) en bij verdere verspreiding van deze brandharen uit lege nesten (juli-september). Ook kunnen brandharen uit oude nesten (over)last veroorzaken.

Op locaties waar bomen gesnoeid worden zijn deze, om veilig te kunnen werken, redelijk vrij van nesten van de eikenprocessierups. Hierdoor voldoen we ook aan de zorgplicht (veiligheid door veilige bomen en veiligheid tijdens uitvoeren van werkzaamheden).

Om zorgvuldig en transparant te bepalen waar preventief gespoten wordt, wordt een risico analyse opgesteld.

Voor de analyse wordt een inventarisatie uitgevoerd op de locaties van gevoelige beplanting, aanwezigheid van mens/dier, rups en locaties van beschermde soorten. Door deze gegevens te combineren wordt duidelijk op welke locaties overlast te verwachten is en of er beheermaatregelen nodig zijn.

De kosten voor het vergroten/verhogen van de biodiversiteit zodat natuurlijke vijanden van de eikenprocessierups de overlast beperken wordt geraamd op € 30.000 in 2021 tot oplopend € 75.000 in 2029/2030. Afhankelijk van de evaluatie worden de totale kosten voor de ambitieuze variant respectievelijk reguliere variant geraamd op:

ambitieuze variant	2021 € 145.000 - 2025 € 110.000
reguliere variant	2021 € 165.000 - 2030 € 127.500.

Overzicht aanpak beheersing eikenprocessierups vanaf 2020 door natuurlijke vijanden en verbeteren biodiversiteit

Gemeente	
Bermen	- Inzaaien bermen - Verbreden van bermen door het terugnemen van het eigendom (beheerkosten nemen toe)
Bomen	- Het veilig laten staan van stamhout bij bomenkap - Stamschot verwijderen zo extensief mogelijk uitvoeren
Gazons	- Onderzoek naar mogelijkheden voor het omvormen van gazons - Bloembollen aanplanten in combinatie met omvormen gazons - Blad niet opruimen maar op locatie mulchen (aanschaf materieel)
Overige	- Nestkasten ophangen - Plaatsen informatieborden en waarschuwborden - Plaatsen kasten met natuurlijke vijanden (Storix) - Het organiseren van het onderhoud van de nestkasten - Mogelijkheden aanleg bloemrijke akkerranden met speciaalmengsel - Aanbrengen 'insectenhôtels' met stam- en snoeihout - Gemeentelijke pachtgronden inzetten voor de aanleg van landschapselementen of natuur/bos (subsidieregelingen Natuur Noord-Brabant of Groen ontwikkelfonds) - Inzetten gemeentelijke pachtgronden voor uitruil agrarische gronden ten behoeve van verbreding bermen onder eikenlanen - Inzetten Stika voor akkerranden en verbreding bermen onder eikenbomen
Overige partijen	
Inwoners	- Vergroenen tuin - Informeren en enthousiasmeren
Natuurverenigingen	-
Agrariërs	-
Provincie	- Werkgroep: Gebruik maken provinciale kennis - Gebruik maken provinciale subsidies

1 Inleiding

Het beheersen van de overlast door de eikenprocessierups is gericht op het voorkomen van overlast en gezondheidsklachten.

De brandharen van de eikenprocessierups kunnen zorgen voor gezondheidsproblemen bij mens en dier. Doordat de brandharen weerhaakjes hebben, kunnen zij zich vastzetten in de huid, ogen, neus, keel en bovenste luchtwegen.

Blootstelling via de lucht is de meest voorkomende manier waarop met de brandharen in contact gekomen kan worden.

1.1 Aanleiding

In de zomer van 2019 hadden grote delen van Nederland te maken met overlast van de eikenprocessierups. De gemeente Gemert-Bakel had als eigenaar van ca 21.000 eiken de grootste moeite om de overlast en daarmee de gezondheidsproblemen zoveel mogelijk te beperken.

Om meer grip op het beheersen van de eikenprocessierups te hebben is het plan van aanpak 2021-2030 opgesteld.

Het doel is om op termijn geen preventieve bestrijding meer toe te passen en curatieve beheersing beperken.

Bij voorkeur beheersen we de overlast van de eikenprocessierups op een op een natuurlijke manier, door inzet van natuurlijke vijanden. Hiervoor is het noodzakelijk om het natuurlijke evenwicht te herstellen.

Door het aantrekkelijk maken van de leefomgeving van de natuurlijke vijanden, de biodiversiteit te vergroten én natuur inclusief te beheren wordt de overlast zoveel mogelijk beperkt.

Onderzoek in Hongarije indiceert dat vooral droogte gedurende de periode dat de rups actief is, gunstig is voor de ontwikkeling van de rups (Csóka et al. 2018). Dit vormt een mogelijke verklaring voor de recente toename in 2018 en 2019.

2. Visie en missie

2.1 Visie

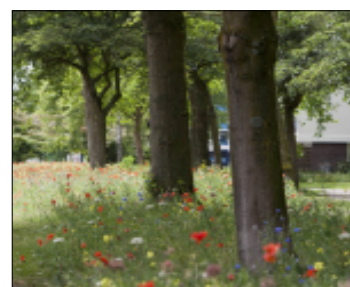
De gemeente Gemeert-Bakel streeft naar een beheersing van de eikenprocessierups door inzet van natuurlijke vijanden. De gemeente wil op termijn geen preventieve bestrijding meer toepassen en curatieve beheersing beperken.

2.2 Missie

Om de gezondheidsrisico's en overlastbelasting van het gezondheidssysteem te beperken wil de gemeente Gemeert-Bakel de overlast van de eikenprocessierups beheersbaar houden.

De gemeente Gemeert-Bakel zet in op het verbeteren van de leefomgeving van de natuurlijke vijanden van de eikenprocessierups. Het is daarvoor noodzakelijk de biodiversiteit verder te vergroten en waar nodig te versterken.

We trekken hiervoor samen op met onze inwoners, grondeigenaren, natuurorganisaties en andere overheden en stimuleren elkaar. De aanpak draagt ook bij aan het verbeteren van de kwaliteit van leefomgeving van onze inwoners.

3. Wettelijke kaders en verantwoordelijkheden

3.1 Zorgplicht

Vanwege het gevaar voor de volksgezondheid hebben eigenaren van eiken een zorgplicht tot het bestrijden van de overlast door eikenprocessierupsen. Deze zorgplicht omvat adequate voorzorgsmaatregelen, door bestrijding op plekken van verhoogde gevaarzetting voor de volksgezondheid, en door waarschuwende voorlichting aan burgers.

Naarmate het nemen van bepaalde voorzorgsmaatregelen door de potentiële veroorzaker, zowel op zichzelf beschouwd als in relatie tot de mogelijke schade, minder bezwaarlijk is qua kosten, tijd en moeite, bestaat een sterkere verplichting tot het treffen van preventieve maatregelen.

De zorgplicht dient aan de hand van de landelijke Leidraad Beheersing Eikenprocessierups naar redelijkheid in het concrete geval uitgevoerd te worden.

3.2 Leidraad

Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft eind juli 2019 besloten om de lead te nemen in een landelijke coördinatie van de aanpak van de problematiek.

Het ministerie heeft het Kenniscentrum Eikenprocessierups onder leiding van Wageningen University & Research opdracht gegeven om de Leidraad een voorlopige update te geven zodat boomeigenaren en groenbeheerders op korte termijn toegang krijgen tot de laatste kennis over de eikenprocessierups en daarmee zo optimaal mogelijk de beheersing van de eikenprocessierups kunnen organiseren.

De huidige Leidraad (2019-editie) is nadrukkelijk een voorlopige update.

3.3 Wet natuurbeheer

Door preventief te spuiten worden onbedoeld ook andere rupsen bestreden. De rupsen van dag- en nachtvlinders zijn gevoelig voor biologische bestrijdingsmiddelen (Xentari en Nematoden). De Wet natuurbescherming beschermt alle dagvlinders van de Rode Lijst.

In gebieden waar passief beschermde vlindersoorten voorkomen mag geen preventieve bestrijding toegepast worden. In gebieden met actief beschermde vlinders mag Nematoden wel als preventieve bestrijding ingezet worden.

De vlinderstichting kan jaarlijks een beheerkaarten samenstellen als hulpmiddel bij de aanpak voor de beheersing van de eikenprocessierups.

4. Onderhoud bomen

De gemeente onderhoud haar bomen volgens een cyclus/planmatig beheer. Elke jaar wordt er wisselend in één onderhoudswijk een visuele veiligheidsinspectie uitgevoerd. Het jaar erop wordt in deze wijk de onderhoudswerkzaamheden (snoeien) uitgevoerd.

Het snoeien van bomen waarin (restanten) van nesten van de eikenprocessierups aanwezig zijn is lastig. Brandharen kunnen tot vijf jaar nog voor een reactie zorgen.

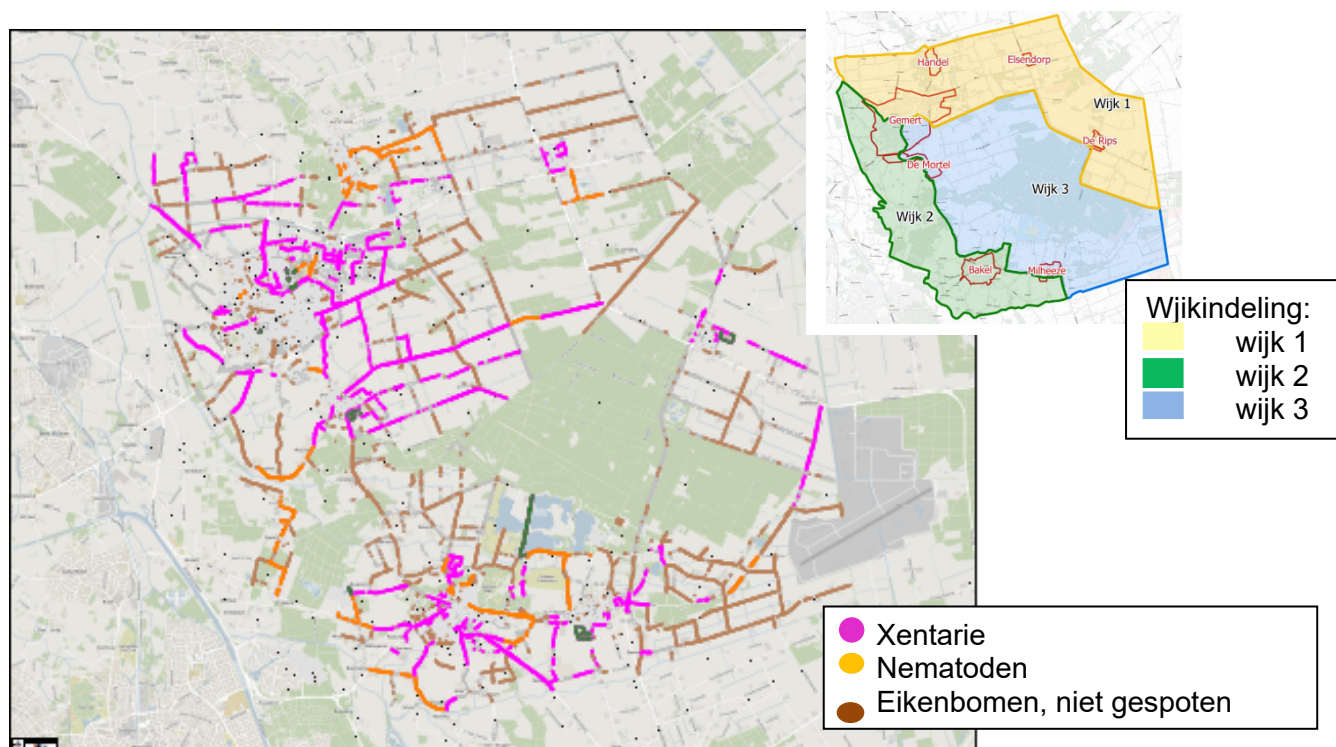
Om zicht te hebben op aanwezigheid van nesten is snoeien van eikenbomen in de bladloze periode raadzaam. Overigens is het voor de boom (behalve ABC bomen), vanwege wondherstel en het tegengaan van infecties, wenselijk om in de late lente of zomerperiode te snoeien.

In ieder geval is veiligheid tijdens de uitvoering van werkzaamheden het uitgangspunt. Op locaties waar bomen gesnoeid worden zijn deze redelijk vrij van nesten van de eikenprocessierups. Hierdoor voldoen we ook aan de zorgplicht (veiligheid door veilige bomen en veiligheid tijdens uitvoeren van werkzaamheden). In het uiterste geval kan besloten worden om de bomen niet te snoeien.

Ook bij werkzaamheden onder bomen, waarin zich brandharen en/of oude nesten van eikenprocessierups kunnen bevinden, moet de nodige voorzichtigheid in acht worden genomen. Ook besmet bermmaaisel kan een risico opleveren.

4.1 Onderhoud bomen in 2021

In 2021 worden, afhankelijk van de boomveiligheidscontrole, de bomen in wijk 1 in gesnoeid. Naast de bomen in wijk 1 worden ook de attentiebomen in de overige wijken geïnspecteerd en indien nodig gesnoeid.

Overzicht preventief spuiten in 2020 (wijk 3) met wijkindeling

Om werkzaamheden veilig uit te kunnen laten voeren is maatwerk nodig.

Voor het veilig snoeien van bomen betekent dit dat:

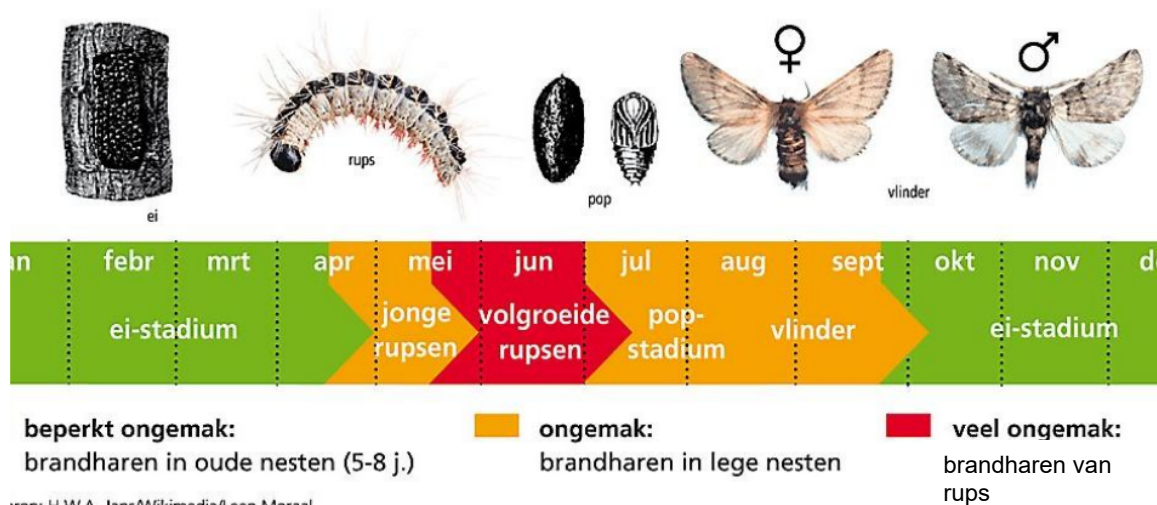
- de bomen in het jaar voorafgaand aan de snoei preventief gespoten worden of
- de nesten opgezogen worden of
- de bomen zoveel mogelijk in de winter gesnoeid worden of
- de bomen niet gesnoeid worden.

In de aanpak van de eikenprocessierups is het doel om op termijn geen preventieve bestrijding meer toe te passen en curatieve beheersing te beperken.

5. Overlast door eikenprocessierups

Verspreiding via de wind is één van de belangrijkste mogelijkheden om blootgesteld te worden aan de brandharen van de eikenprocessierups. De reacties op aanraking verschillen van persoon tot persoon. Naarmate mensen meer in contact zijn geweest met brandharen, worden de reacties heviger.

5.1 Periode van overlast

De risico's voor de gezondheid zijn voornamelijk in de periode dat de eikenprocessierupsen brandharen krijgen (half mei-juni) en bij verdere verspreiding van deze brandharen uit lege nesten (juli-september). Ook kunnen brandharen uit oude nesten (over)last veroorzaken.

De jaarcyclus van de EPR is inmiddels goed bekend. De soort overwintert als ei, is rups in de periode april-juni, het popstadium is in juni-juli waarna de vlinders verschijnen in juli en augustus.

Processierupsen staan bekend om deze cyclische dynamiek van opbouw en ineenstorting van populaties. Vooral voor de dennenprocessierups is hier veel studie naar gedaan.

Deze dynamiek zorgt voor de verspreiding van de EPR. De mannetjes vlinders komen eerder uit dan de vrouwtjes. In een jaar van een zeer grote populatie krijgen de mannetjes op dat moment een afstotende prikkel op elkaar waardoor ze zich verspreiden. Ook is bekend dat vrouwtjes bij een grote populatie opbouw minder eieren vormen en daardoor lichter van gewicht zijn. Ze zijn dan in staat grotere afstanden te overbruggen. Beide factoren dragen bij tot de verspreiding van de EPR en instandhouding van de soort.

Behalve de jaarcyclus en de populatiedynamiek is ook de overlevingsstrategie van belang. Deze strategie bepaalt hoe de vlinder in staat is te overleven in zijn omgeving. De relatie met natuurlijke vijanden speelt hierin een grote rol. De natuurlijke vijanden kunnen tot 90% van de rupsenpopulatie infecteren. Door de opbouw van een grote populatie en het daarna verlaten van het gebied, laat de EPR zijn parasieten en andere natuurlijke vijanden in het oude gebied achter zich. Zo kan de soort in de natuur te overleven. Het verlaten gebied wordt in het jaar erna door de aanwezigheid van een overmaat aan parasieten 'schoongeveegd'. Hierdoor ontstaat in feite weer een nieuw schoon gebied voor de EPR dat in de jaren daarna opnieuw gekoloniseerd kan worden.

5.2 Aanpak (over)last

Vooralsnog zal de inzet van natuurlijke vijanden er niet voor zorgen dat de overlast en gezondheidsklachten beperkt blijven. We ontkomen er, in verband met de zorgplicht, nog niet aan om ook preventief te bestrijden (spuiten).

5.2.1. Beheersen/bestrijden

Om de (over)last te beperken wordt er preventief bestreden (spuiten). Daarnaast is in 2020 gestart met het nemen van extra maatregelen voor natuurlijke beheersing. Het leefgebied van de natuurlijke vijanden moet worden vergroot om zo de (over)last te beperken/beheersen.

Het preventief bestrijden wordt afgebouwd en geleidelijk wordt overgegaan op het beheersen/beperken van de (over)last door natuurlijke vijanden van de rups.

5.2.2. Informeren

Door onvoldoende bekendheid met de symptomen van de eikenprocessierups ontstond er onrust. Informatie over mogelijke oorzaken was lastig te vinden. Vanaf het seizoen 2019 zorgen we ervoor dat informatie via onze gemeentelijke site makkelijk te vinden is.

Daarnaast willen we onze inwoners betrekken bij de aanpak voor het verbeteren van de leefomgeving van natuurlijke vijanden van de eikenprocessierups.

We informeren onze inwoners over de mogelijkheden voor het verbeteren van leefomgeving van de natuurlijke vijanden van de eikenprocessierups.

6. Uitgangspunten voor beheersing – overgang naar natuurlijke beheersing

De gemeente Gemert-Bakel bezit veel eiken, veelal in monotone lanen. Door een gebrek aan diversiteit neemt het risico op een uitbraak van ziekten en plagen toe.

Niet elke eikenprocessierups wordt bestreden. De bestrijding/beheersing richt zich op het beperken van gezondheidsrisico's. De omvang van het gezondheidsrisico is afhankelijk van de aanwezigheid van mensen en de rupsen waarvan de meeste last wordt ondervonden. Dit betekent dat de nesten van de onderste takken en stam van de boom (zoveel mogelijk) worden verwijderd.

We ontkomen (nog) niet aan het inzetten van preventief spuiten. Om zorgvuldig en transparant te bepalen waar preventief gespoten wordt, wordt een risico analyse opgesteld.

De aanpak van de overlast EPR is gebaseerd op de risicoprofielen zoals aangegeven in de leidraad beheersing eikenprocessierups (update 2019).

6.1 Risico-analyse

Voor de analyse wordt een inventarisatie uitgevoerd op de locaties van gevoelige beplanting, aanwezigheid van mens/dier, rups en locaties van beschermde soorten. Door deze gegevens te combineren wordt duidelijk op welke locaties overlast te verwachten is en of er beheermaatregelen nodig zijn.

6.1.1 (Risico-)Inventarisatie

Aanwezigheid gevoelige beplanting

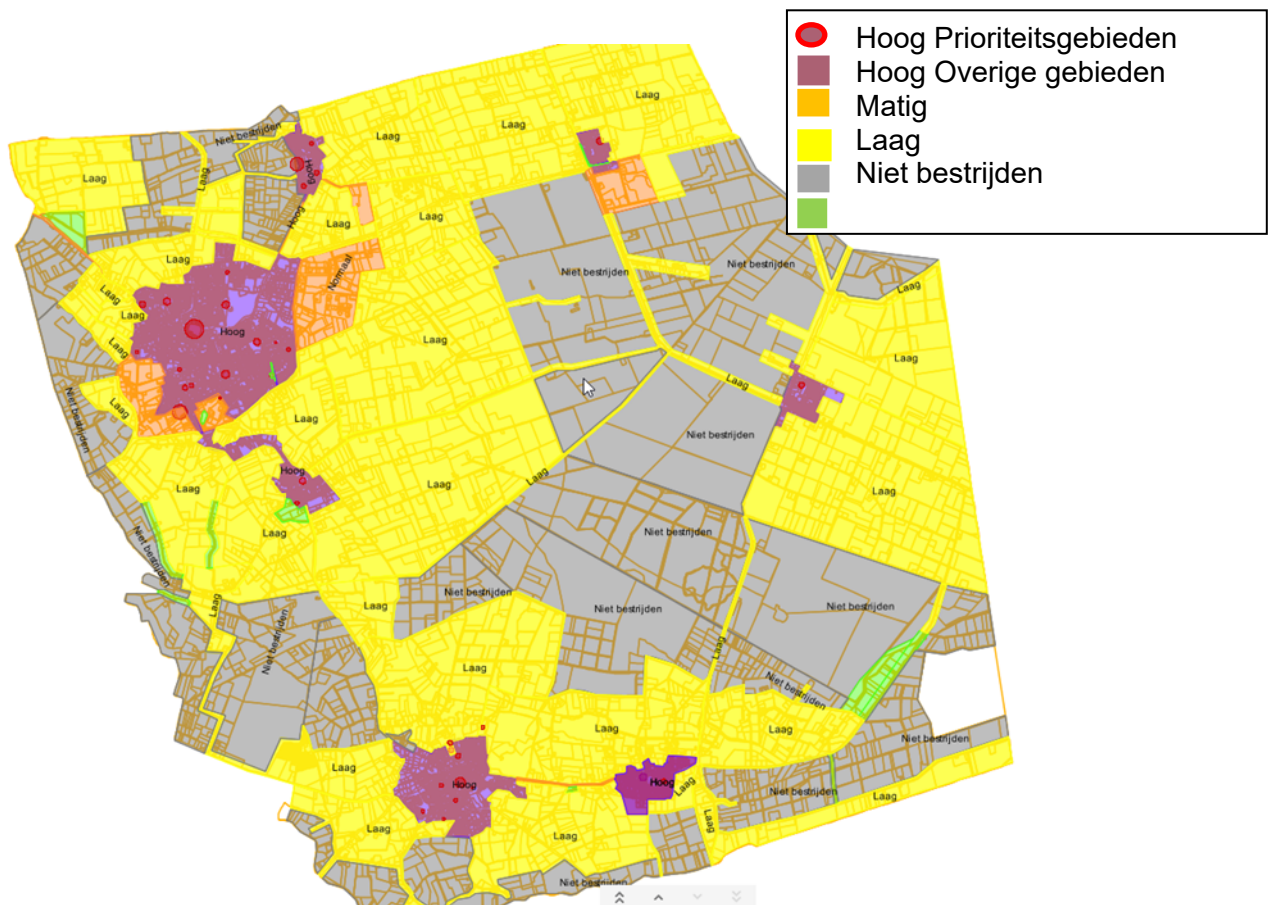
Eikenprocessierupsen leven van het blad van eikenbomen. Europese eikensoorten behoren tot de gevoelige beplanting. Vooral lanen, alleenstaande eiken en monoculturen zonder ondergroei zijn kwetsbaar.

Aanwezigheid mensen of dieren

De omvang van het gezondheidsrisico is afhankelijk van de aanwezigheid van mensen. In het profiel voor de aanwezigheid van mens en dier is aangegeven in welke mate sprake is van gebruiksdruk.

Aanwezigheid mensen en dieren(gebruiksdruk)

Hoog: Gebieden waar veel mensen komen of waar mensen langdurig verblijven:	Matig: Gebieden waar mensen minder frequent verblijven en (landbouw)huisdieren risico lopen:	Laag: Gebieden waar mensen snel aan voorbij gaan of waar weinig mensen komen
• Prioriteitsgebieden - directe omgeving van scholen/kindcentra/zorgcentra; - dicht bij speeltoestellen; - evenementen op locaties waar een hoge plaagdruk aanwezig is en geen alternatieve locatie voorhanden is; - sportparken bij hoge plaagdruk; - locaties naar aanleiding van meldingen, er wordt niet actief gezocht naar nesten. Alleen op locaties waar veel mensen komen en waar hoge plaagdruk is worden eikenprocessierupsen verwijderd. • Overige gebieden: - Rond winkelcentra,; - Nabij woningen, kantoren en werkplaatsen; - Op drukke doorgaande fiets- en wandelroutes; - In de omgeving van haltes voor openbaar vervoer; - Op campings, kampeerboerderijen en (intensieve) dagrecreatieterreinen, drukke parkeerterreinen;	• Doorgaande fiets- en wandelroutes; • Gebieden met extensieve bebouwing; • Gebieden waar (landbouw)huisdieren risico lopen • Bij boerderijen met (intensieve) beweiding; • Bij maneges, kinderboerderijen; • Hondenuitlaatroutes.	• Wegen buiten de bebouwde kom zonder fiets- en voetpaden; • Bos- en natuurgebieden; • Extensieve landbouwgebieden

Overzichtskartaat gebruiksdruk

Aanwezigheid eikenprocessierups

De mate van aanwezigheid van eikenprocessierupsen in het afgelopen jaren is een belangrijke indicator voor de verwachte mogelijke plaagdruk in het opvolgende jaar.

Aanwezigheid eikenprocessierups(plaagdruk)

Indicatie plaagdruk	Hoog	Matig	Laag
Aantal nesten per 10 bomen	>5 nesten met het formaat tennisbal of minimaal één voetbalformaat	2 tot 5 nesten met het formaat tennisbal	Maximaal 1 nest met het formaat tennisbal
Inspectie gebieden	Inspectiegebied tot 1000 m	Inspectiegebied tot 1000 m	Inspectiegebied tot 500 m en bij in voorliggend jaar aangetaste boom

Aanwezigheid leefgebieden beschermde soorten

Door preventief te spuiten tegen de eikenprocessierups worden onbedoeld ook andere vlindersoorten bestreden. De rupsen van dag- en nachtvinders zijn gevoelig voor deze biologische bestrijdingsmiddelen.

De wet natuurbescherming verbiedt beschermde vlindersoorten te bestrijden. Om goede beheerkeuzen te maken bij de beheersing van de eikenprocessierups kan de Vlinderstichting beheerkaarten maken.

6.1.2 Profielen

Door de mate van gebruiksdruk te combineren met de mate van plaagdruk wordt de methode van beheersing/bestrijding bepaald. In onderstaande profielen wordt de aanpak aangegeven.

Voor **2021** wordt ingezet op:

Gebruiksdruk → Plaagdruk ↓	Hoog	Matig	Laag
Hoog	Preventief spuiten Nesten verwijderen	Preventief spuiten Nesten verwijderen	Preventief spuiten Nesten verwijderen
Matig	Preventief spuiten Nesten verwijderen	Nesten verwijderen	Nesten verwijderen
Laag	Nesten verwijderen	Nesten verwijderen	Informereren

Gebieden vlinderstichting en natuurgebieden			
Gebruiksdruk → Plaagdruk ↓	Hoog	Matig	Laag
Hoog	Nesten verwijderen	Nesten verwijderen	Informereren
Matig	Nesten verwijderen	Informereren	Informereren
Laag	Informereren	Informereren	Informereren

De gemeente Gemert-Bakel streeft naar het beperken van de overlast van de rups door inzet van natuurlijke vijanden. Om dit te bereiken wordt ingezet op het verbeteren en versterken van de leefomgeving van deze soorten (=verhogen biodiversiteit). In 2030, of zoveel eerder als mogelijk (ambitie is 2025), worden onderstaande profielen gehanteerd. Het preventief beheersen door te spuiten wordt niet meer toegepast.

Naar **2025** (ambitie) /**2030** (regulier) wordt ingezet op:

Gebruiksdruk → Plaagdruk ↓	Hoog	Matig	Laag
Hoog	Nesten verwijderen	Nesten verwijderen (Alleen doorgaande fietsroutes)	Informereren
Matig	Informereren	Informereren	Informereren
Laag	Informereren	Informereren	Informereren

Natuurgebieden én op basis van de vlinderkaarten			
Gebruiksdruk → Plaagdruk ↓	Hoog	Matig	Laag
Hoog	Informereren	Informereren	Informereren
Matig	Informereren	Informereren	Informereren
Laag	Informereren	Informereren	Informereren

6.2 Serviceniveau

De gebruiksdruk in relatie tot de plaagdruk bepaald of er nesten worden verwijderd, zie bovenstaande profielen. Hierbij is nog niet aangegeven binnen welke termijn inwoners mogen verwachten dat de nesten verwijderd worden. In onderstaand schema is de streeftermijn voor het verwijderen van de nesten aangegeven.

De servicenorm zal bij grote aantallen meldingen niet realistisch blijken en niet gehaald worden. De praktijk leert dat de aannemer al zijn klanten zoveel mogelijk wil bedienen. Dit zorgt ervoor dat bij grote drukte of veel nesten slechts de meest urgente locaties aangepakt worden. Op sommige locaties worden de nesten later of niet, dan in het schema aangegeven is, verwijderd.

Gebruiksdruk → Plaagdruk ↓	Hoog prioriteitsgebied	Hoog	Matig	Laag
Hoog	5 dagen	10 dagen	15 dagen	15 dagen
Matig	n.v.t.	15 dagen	20 dagen	20 dagen
Laag	n.v.t.	20 dagen	20 dagen	n.v.t.

*dag is werkdag, de reactietijden zijn alleen van toepassing op het verwijderen van nesten (curatief beheersen).

10 dagen aangegeven streeftijd

7. Maatregelen beheersing door natuurlijke vijanden

Vanaf 2020 is de aanpak, om de overlast van de eikenprocessierups in de gemeente Gemert-Bakel beheersen, nog meer gericht op inzetten voor én het vergroten van de biodiversiteit. Daarmee wordt ook het leefgebied voor de natuurlijke vijanden van de eikenprocessierups vergroot.

7.1 Wat we al doen

Onderstaand een selectie van de maatregelen die de gemeente of andere partijen binnen de gemeente al uitvoeren:

- Maken en ophangen van nestkasten (op dit moment zijn er zo'n 400 stuks) in samenwerking met IVN, vogelwerkgroep en het Commandrijcollege gemaakt
- Extensief maaibeheer bermen en sloten
- Actie Tegel eruit plant erin
- Stimuleringsregeling Landschap (voorheen stimuleringskader groen-blauwe diensten), provinciale regeling- jaarlijkse bijdrage gemeente € 25.000 en €25.000 van provincie
- Werkzaamheden uitgevoerd door de natuurverenigingen

Wat doen we niet?

De inlandse zomereik voor veel organisme van grote betekenis is. Er worden daarom geen eikenbomen voortijdig gekapt of vervangen door een andere boomsoort.

Daarnaast is het effect van het actief doorbreken van de lange lanen met eiken twijfelachtig aangezien het vrouwtje van de eikenprocessierups ca 5 km kan vliegen.

7.2 Waar zetten we komen de periode op in?

We onderzoeken en blijven zoeken naar mogelijkheden en kansen voor het verbeteren van de biodiversiteit.

Naast het zoeken naar mogelijkheden voor meer ruimte om de biodiversiteit te vergroten informeren we onze inwoners en verleiden ze om te investeren in een groene ruimte. Door versterking tegen te gaan en vergroening te bevorderen wordt een eerste stap gezet.

We zoeken naar mogelijke belangstellende partijen ter ondersteuning van de uitvoering bijvoorbeeld bij lokale natuurverenigingen. Daarnaast willen we gebruik maken van de mogelijkheden via Stika of andere subsidiemogelijkheden bij de provincie zoals het project Natuur in de wijk/dorp.

Het is lastig in te schatten welke maatregelen of projecten succesvol zijn om de overlast van de eikenprocessierups beheersbaar houden. De zoektocht en uiteindelijk de uitvoering van maatregelen, het enthousiasmeren van partijen vergt extra ambtelijke inzet en tijd.

Vanaf 2020 zetten we in op:

Bermen:

- Inzaaien bermen
- Verbreden van bermen door het terugnemen van het eigendom (beheerkosten nemen toe)

Bomen:

- Het veilig laten staan van stamhout bij bomenkap
- Stamschot verwijderen zo extensief mogelijk uitvoeren

Gazons:

- Onderzoek naar mogelijkheden voor het omvormen van gazons
- Bloembollen aanplanten in combinatie met omvormen gazons
- Blad niet opruimen maar op locatie mulchen (aanschaf materieel)

Overige:

- Nestkasten ophangen
- Plaatsen informatieborden en waarschuwborden
- Plaatsen (monitorings)kasten met natuurlijke vijanden (Storix)

- Het organiseren van het onderhoud van de nestkasten
- Mogelijkheden aanleg bloemrijke akkerranden met speciaalmengsel
- Aanbrengen 'insectenhôtels' met stam- en snoeihout
- Gemeentelijke pachtgronden inzetten voor de aanleg van landschapselementen of natuur/bos (subsidieregelingen Natuur Noord-Brabant of Groen ontwikkelfonds)
- Inzetten gemeentelijke pachtgronden voor uitruil agrarische gronden ten behoeve van verbreding bermen onder eikenlanen
- Inzetten Stimuleringsregeling Landschap voor akkerranden en verbreding bermen onder eikenbomen

Verder kunnen op termijn ook de volgende maatregelen bekeken.

- Gemeentelijke bermen weer zelf beheren
- In lanen andere soorten (her)planten met aandacht voor behoud cultuurhistorische waarden
- Bloembollenprojecten aanbieden (bijvoorbeeld: bewonersinitiatieven buurkracht)
- Meer communicatie over beheer en de reeds behaalde resultaten

Een overzicht van mogelijke maatregelen voor een natuurlijke beheersing van de eikenprocessierups is in de bijlage opgenomen.

7.3 Inwoners

Ook onze inwoners kunnen een bijdrage leveren aan het vergroten van de biodiversiteit. Door verstening tegen te gaan en vergroening te bevorderen/promoten wordt een eerste stap gezet. Hiermee worden ook andere doelen gerealiseerd denk aan het voorkomen van hittestress of verdroging.

7.3.1 Projecten

Projecten zoals 'Natuur in de wijk' zetten in op het vergroten van het bewustzijn bij inwoners over het groen in de leefomgeving. De gemeente Gemert-Bakel kan in 2021 (financieel) deelnemen aan het project. Mogelijk is hierbij ook een rol voor één van onze natuurverenigingen weggelegd.

7.3.2 Straat- of wijkgerichte initiatieven

Bij initiatieven van inwoner(s) in de straat of wijk, bijvoorbeeld bij het ophangen van nestkasten in (gemeente)bomen, wordt er, ter ondersteuning van de natuur, niet gespoten mits initiatief vóór 15 maart bij de gemeente bekend is. Dit om de afstemming met en uitvoering van de aannemer niet te stagneren.

De gemeente verwacht van initiatiefnemer dat hij de buurt/omgeving informeert. Als blijkt dat er veel meldingen van nesten geplaatst worden dan zal, op basis van het profiel, bepaald worden of de nesten verwijderd worden.

Voor initiatieven op kleinschaliger niveau (enkele bomen) is het praktisch niet mogelijk om niet te spuiten.

7.3.3 Evenementen

Ook in de gemeente Gemert-Bakel vinden in de zomermaanden evenementen plaats zoals kindervakantieweek, hockeylovers. Het is aan de organisatie van het evenement om alert te zijn op gevaar of overlast. Dit geldt ook voor overlast vanwege de eikenprocessierups.

Om overlast voor evenementen in de maanden juni-juli-augustus zoveel mogelijk te beperken wordt bij de vergunningverlening verwezen naar de 'toolkit processierupsen' van de GGD <https://www.rupsen.info> Hier zijn informatiebladen over wat te doen bij de eikenprocessierups opgenomen.

Overigens geldt voor evenementen georganiseerd op particulier terrein dat de beheersing van de overlast door de eikenprocessierups zaak is van de eigenaar van de grond.

8. Evalueren/monitoren

8.1 Evaluatie 2019

8.1.1 Intern

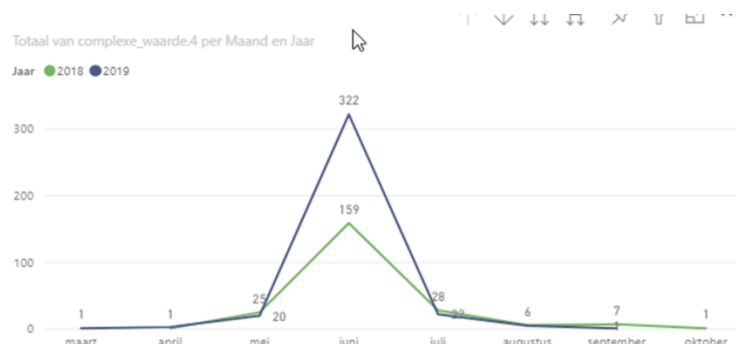
Eind september 2019 is er intern een evaluatie uitgevoerd. Vertegenwoordigers vanuit de teams Openbaar Beheer, Sociaal Domein, Communicatie en het Klantencontactcentrum zijn betrokken bij de evaluatie.

Enkele ervaringen:

- Bij de inwoners was veel onduidelijkheid of en wanneer de eikenprocessierups zou worden bestreden. Dit levert veel boosheid en onrust op bij de inwoners.
- Er waren niet voldoende bedrijven om te bestrijden.
- Inwoners hebben zich massaal bij de huisarts gemeld. In Bakel is 460 keer een recept aan volwassene verstrekt op een populatie van 8.000 inwoners.
- De meest voorkomende klacht bij de huisarts was jeuk. Last aan de ogen of luchtwegen waren er niet veel.
- Op fietsroutes werd niet aangegeven dat er eikenprocessierupsen aanwezig waren, dus ook geen alternatieve route. Een alternatieve route was niet mogelijk omdat de rupsen overal zaten.
- Er is totaal geen overzicht, geen digitale kaart waar rupsen aanwezig zijn.
- Gemeente Gemert-Bakel heeft geen geld, het proces om meer financiën te krijgen voor de bestrijding van de rupsen is omslachtig.

Enkele verbeterpunten:

- Push-up meldingen:
 - inwoners worden op voorhand geïnformeerd over de afhandeling van meldingen, een terugkoppeling is niet meer nodig.
 - duidelijk of er al een melding geplaatst is.
- Bij kritieke situaties moet geld gemakkelijker beschikbaar zijn.

Aantal meldingen eikenprocessierups opgenomen in e suite

8.1.2 Peelgemeenten

Eind oktober 2019 heeft de evaluatie met de peelmunicipaliteiten plaats gevonden.

Aanpak 2019

Gemert-Bakel: spuiten bij hoge plaagdruk

Helmond: 6000 bomen 2x gespoten, ook curatief bij inwoners

Laarbeek: spuiten is in 2019 verdubbeld ten opzichte van voorgaande jaren

Someren: Spuiten in opdracht is gekoppeld aan curatieve bestrijding, daarnaast nog curatief: € 15.000

Asten: Spuiten in opdracht is gekoppeld aan curatieve bestrijding, daarnaast nog curatief: 100 bomen voor € 8.000

Deurne: 85% van de bomen gespoten

Bernheze: 50% spuiten, één wagen voor curatieve bestrijding

Aanpak 2020

Uit de enquête/het overleg blijkt dat de gemeenten de intentie uitspreken om voor 2020 meer in te zetten op preventieve beheersing. Dit betekent dat er meer eiken bespoten zullen gaan worden.

De gemeente Gemert-Bakel heeft de wens om ook in te zetten op een natuurlijke beheersing.

Na 2020

De Peelgemeenten willen (ambtelijk) streven naar een meer robuust buitengebied waarin de biodiversiteit toeneemt om zo in te zetten op een natuurlijke bestrijding. Daarbij is ook medewerking nodig van andere terreineigenaren dan de gemeenten. Onderzocht moet worden hoe dat bereikt kan worden. De Peelgemeenten willen hierin samen optrekken en ervaringen uitwisselen.

8.2 Jaarlijks evalueren

De wens om met preventieve bestrijding en curatieve beheersing te stoppen klinkt luidt. Om ervoor te zorgen dat natuurlijke vijanden de (over)last voldoende beheersen is een jaarlijkse evaluatie gewenst. Het plan van aanpak kan dan eventueel aangescherpt worden. Het doel is om de overlast te beperken waarbij we zo snel als mogelijk verantwoord stoppen met de preventieve bestrijding (spuiten).

In de evaluatie komen de volgende onderdelen aan bod:

- Terugkijk op het afgelopen seizoen:
 - o Aantal meldingen
 - o Ervaringen overlast
 - o Aantal bomen gespoten
 - o Aantal bomen nesten verwijderd
 - o Genomen maatregelen
 - o Effect maatregelen
- Vooruitblik jaarlijkse aanpak:
 - o Is het haalbaar (zorgplicht) om minder te gaan spuiten?
 - o De aanpak voor vergroten biodiversiteit
- Kostenraming

8.3 Monitoring

Om te kunnen beoordelen of de gewenste maatregelen effect sorteren is monitoren wenselijk.

Het monitoren kan door natuurorganisaties of een ecologisch adviesbureau uitgevoerd worden. Mogelijk kan de provincie Noord-Brabant hierin een rol spelen.

9. Kosten/financiën

De mogelijkheden voor het versterken van de biodiversiteit worden in 2021 verder onderzocht. De kostenraming is daarom nog globaal.

9.1 Beschikbaar budget

In het budget van boombeheer is geld gereserveerd voor plaagdierbestrijding in bomen (€ 45.000). Hiervan is € 35.000 beschikbaar voor beheersing eikenprocessierups.

9.2 Inschatting kosten maatregelen

In onderstaande tabel zijn de voorziene maatregelen met kosten globaal aangegeven. Aangezien het doel is om de overlast te beperken waarbij we zo snel als mogelijk verantwoord stoppen met de preventieve bestrijding (spuiten) zijn er twee varianten van het kostenoverzicht opgesteld. Eén kostenoverzicht is op basis van ambitie én op basis van reguliere verwachtingen.

Ambitieuze variant

<i>Maatregel</i>	<i>kosten 2020</i>	<i>kosten 2021</i>	<i>kosten 2022</i>	<i>kosten 2023</i>	<i>kosten 2024</i>	<i>Kosten 2025</i>
Preventief Spuiten 1)	56.000	60.000	50.000	40.000	30.000	-
Curatief Opzuigen 2)	93.500	55.000	50.000	50.000	40.000	40.000
Natuurlijke vijanden Biodiversiteit Waarschuwing-borden (zorgpl) Nestkasten Aanschaf mulch bladmaaier Via Stika (extra) Storix	22.500	30.000	35.000	50.000	60.000	70.000
Monitoring	-	-	-	-	-	-
Totaal geraamde kosten	172.000	145.000	135.000	140.000	130.000	110.000
% spuiten	55	40	30	20	10	0

Reguliere variant

<i>Maatregel</i>	<i>kosten 2020</i>	<i>kosten 2021-2022</i>	<i>kosten 2023-2025</i>	<i>kosten 2026-2028</i>	<i>Kosten 2029-2030</i>
Preventief Spuiten 1)	56.000	60.000	50.000	40.000	-
Curatief Opzuigen 2)	93.500	55.000	50.000	40.000	40.000
Natuurlijke vijanden Biodiversiteit Waarschuwing-borden (zorgpl) Nestkasten Aanschaf mulch bladmaaier Via Stika (extra) Storix	22.500	50.000	75.000	75.000	75.000
Monitoring				12.500	12.500
Totaal geraamde kosten	172.000	165.000	175.000	167.500	127.500
% spuiten	60	40	30	20	0

- Kosten zijn geraamde bedragen, er is geen rekening gehouden met prijsstijgingen ten opzichte van prijspeil 2020
- Kosten voor de aankoop van percelen of delen van percelen zijn niet in de berekening/kostenraming opgenomen.
-
- 1) Preventief bestrijden: spuiten met biologische middelen: Xentari en Nematoden, inclusief garantie
- 2) Curatief beheersen: (reactieve methoden) verwijderen van nesten

9.3 Benodigd budget

Onderstaand is het overzicht opgenomen van het benodigde geraamde budget.

Ambitieuze variant

	<i>kosten 2020</i>	<i>kosten 2021</i>	<i>kosten 2022</i>	<i>kosten 2023</i>	<i>kosten 2024</i>	<i>Kosten 2025</i>
Totaal geraamde kosten	172.000	145.000	135.000	140.000	130.000	110.000
Beschikbaar budget	35.000	35.000	35.000	35.000	35.000	35.000
Benodigd budget	137.000	110.000	100.000	105.000	95.000	75.000

Reguliere variant

	<i>kosten 2020</i>	<i>kosten 2021-2022</i>	<i>kosten 2023-2024</i>	<i>kosten 2025-2028</i>	<i>Kosten 2029- 2030</i>
Totaal geraamde kosten	172.000	165.000	175.000	167.500	127.500
Beschikbaar budget	35.000	35.000	35.000	35.000	35.000
Benodigd budget	137.000	130.000	140.000	132.500	92.500

Bijlagen

- 1) Overzicht van mogelijke maatregelen voor een natuurlijke beheersing van de eikenprocessierups
- 2) Leidraad beheersing eikenprocessierups (update 2019): gebruik hiervoor de link <https://processierups.nu/leidraad-beheersing-eikenprocessierups/>